

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАШТУПНИКА У СРБИЈИ

ИЗЛАЗИ:	ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:	УРЕДНИШТВО:
1. и 16. сваког месеца.	Милан Ст. Марковић ПРАВОВАШТУПНИК	Дубровачка улица број 18.

ДОКАЗНА СРЕДСТВА

У НАШЕМ СТАРОМ КАЗНЕНОМ ЗАКОНАРСТВУ

(Наставак)

Остаје нам на расправи још један доказ чисто религиозног карактера. То је *заклетва*.

У нашем старом праву, заклетва је употребљавана и као оптужни, и као правдајући инструменат.

Тужилац је полагао заклетву, да докаже не само каквоћу дела и количину штете, као што данас бива, него и друге оптужне околности, за константовање: да је извесно осумњичено лице доиста учинилац дела.

Тужени се њоме правдао да није крив, нити што зна о извршеном делу.

Заклетва је полагаана и по споразуму странака, и по судској пресуди. У првом случају поступано је овако. Дођу парничари у цркву, потраже од свештеника крет и еванђеље, поставе их на икону или на гробницу, па онда парничар који прима заклетву, пошто изљуби крет еванђеље и све редом иконе, почне сам изговарати: „тако ми ове свете цркве, свију светаца, овог часног крета и христова еванђеља, *нисам ти ништа дужан, или нисам ти ништа украо ни другу коју штету учинио. Ако будем ја то учинио, ни од чега што радим да вајде немам; да ми деца и сви кућани обораве; да ми стока полимше*“ и т. д. Тада парничар који га куне, задовољен стане го-

ворити: „доста брате Павле или Петре — доста! Верујем ти. Бог нека ми оирости ако сам те на правди клео; а ако ми се криво закле, Бог нека ти суди!“ Онда изађу из цркве, почасте се, и оду кућама измирили.

Тако је рађено и у другим парничним задевицама, осем кривица.

Где нема сведока, заклетва је по правилу досуђивана туженом. Претходно мора бити договора где се то има да изврши — на плугу, на камену, у цркви. Клетвеник прекрети се, метне руку на со и хлеб и заклиње се: „ако није тако као што сам казао, тако ми Бог не помогао, а хлеб и плуг издали ме и т. д.“ Најозбиљније заклетве полагање су у манастиру на кивоту или на моштима светаца. Од њих је кривац јако зазирао, јер је веровано да се махом зграние ко се ту криво закуне. Парничари из старог крушевачког пашалука, највише су се клели на Св. Краљу у Студеници.

Тако су се клели невини људи, или они против којих се није могло рећи са извесношћу да су криви. За оне који су са основном осумњичени, прича се да су тај посао вршили овако. Да би Бога презварили и своју савест угушили, подметали су у опанке под своја стопала, ноге од кокоши пловке или од друге које пернате животиње, па додавши у себи почетку своје заклетве ово: „од како сам на ове ноге стао“, изговоре све остало по формули како смо напред цитирали. Бивало је, да су после овако положене заклетве, страдали сами или ко од њихових, па су кривицу признавали; а понегда су оштећеног тајно намиривали да загладе учињени грех.¹⁾

Онај који је требао да положи заклетву по судској досуди, добијао је писмо да се може заклету у манастиру (са назначењем у коме); и старешина манастирски био је дужан да узме од њега заклетву пред братионом манастирском, и пред неколико сељака из манастирске околине. После овако положене заклетве, добијали су и тужилац и тужени пресуду у којој се излагало: како се Н. Н. заклео у манастиру... пред тим и тим игуманом

1) Прича се за неког Јаншевића из Ужица, да је при полагању заклетве по пресуди општинског суда, сакрио под гуњем живо пиле, а под појасом главицу црна лука, и клео се овако: „тако ми ове душице и ове главице“.

и јеромонахом, и пред сведоцима Н. Н.: да није крив за оно због чега је тужен, и не зна ништа о томе; па је даље речено: да парничари немају више међу собом речи за то. „Знати се како се заклео Михаил И. Јанковић Милутину сину Јанину, како није крив за новце, нити за то зна. И закле се у манастиру Враћешници код светога Ђорђа и светога Краља. Тому сведок јеромонах Јосиф светија враћевач; игуман М. студенички; и сељаци из Липовца Милосав Бошковић и Миливоје и Гаврило Јанковић, — да више немају међу собом за то речи. Виђено ово пресуђеније, и потврђено у Крагојевцу 1. Јунија 1820. Бр. 1806. Милош Обреновић“.¹⁾

Слично поступање при заклетвама налазимо и код Црногораца. Кад су се парничари споразумели о заклетви на суду, онда двојица од суда поведу оног који ће се клети у цркву, изнесу пред њега еванђеље икону и крст, па ће најпре сви ово целивати, а по том даду клетвенику крст у руке, па га један заклиње следећом формулом, која нас потсећа на „страшна заклетвија“ у споменицима Краља Стефана Дечанског. „Тако ти овог животвораштег крета, који претвара небо и земљу, ако ишта знаш за ову работу, немој се заклети лукаво. А од суда ти не ће бити потеге никакве, ни глобе; а ови, коме си учинио ову работу за коју те куне, не ће ни он више узети него разлогом што рече суд. Немој се нипошто заклет лукаво, ако ишта знаш за ову работу — тако ти не погинуо траг по трагу; тако ти шљеме не пануло на долину; тако ти људска губа не уљегла у кућу; тако ти не погинуо род у баштину; тако те не изјела живина; тако се не разгуба; тако те не изјела вукоједина да се свака васиљена од тебе заклиње; и тако ти род не погинуо у баштину, род у земљу, плод и људеки и скотекни“. На то реку сви у три пута „амин“, па целивају крст еванђеље и икону. Клетвеник до последњег „амина“ држи крст у рукама.

Кад се сами парничари погоде да се један куне, онда даду клетвенику само крст у руке, па он сам говори: „Тако ми овог животвораштег крета и тако га се не одрекао, и тако манит на њега не пљубао, и тако ме не помамио! Тако ме не поразно Бог и свети Јован и

1) Грађа за историју Краљевине Србије I. 249. 261.

свети Василије, свети Петар и сви сведци божији угодници! Тако се паски не крстио; тако ми траг по трагу не погинуо; тако се не разгуба; тако ми шљеме и семе не погинуло; тако ми ђаво душу не понио; тако ме гром из ведра неба не убио; тако ме муња не опалила; тако се земља пода-мном не пропанула ка и Садам (Содом); тако ме не убио Бог, ако сам ништа о тој работи за коју се кунем, *сјетан*. И како се право клео онако ми Бог јаки помога мене и мој дом“. Други на то рекну „амин“. Кривоклетнику се нигда и ни у чему не верује, ни на суду ни пред осталим поштеним људима.¹⁾

Неки ништу у клетвеника, да му се куне за девет јутара пред кивотом или у цркви; а има их, који за праведну ствар сами нуде да се толико пута куну: „заклећу ти се у девет јутара на дванаест мушкијех глава у цркви и под ђивот светог Петра“. Овом обичају понављања заклетве у Црној Гори, има трага и у нашим источним крајевима. У 1878. години, једна врањанка, сумњајући на сусетку да јој обила ковчег и покрала неке ствари, тражила је код начелника наше војене станице у Врањи, да се она притвори и казни; но како не беше никаквих доказа, би одбијена. Том приликом она је говорила, да сусетку не може оставити на миру јер је убеђена да је крива, и претила је овим речима: „девет пут ћу гу кунем у цркву“.

Обично није веровано на суду: убијци, кривоклетнику и лажном сведоку, разбојнику и лопову, и фалсификатору; и зато су ова лица своју заклетву допуњавала саклетвеницима. Саклетвеници, као засебна врста сведока, познати су у најстаријим споменицима под именом *ротници* или *поротници*; и по задатку разликују се од поротника као судија. У обичајном правном споменику, који је поникао у Новом Граду у Далмацији 12. Фебруара 1551. године, саклетвеници носе назив *сапоротника*. Д-р. Богшић и Д-р. Ј. Љубојевић умесно опажају: да су они исто што и сведоци, познати у старом немачком праву под именом: „*Conjuratores*“, „*Consacramentales*“, „*Eideshelfer*“; а у том значењу има их и у старом францеском законарству. У Душанову законуку зову се „душевници“ са разним доказним задатцима: имали су улогу вештака процени-

1) Медаковић — Живот и обичаји Црногораца.

лаца у питањима накнаде штете код потрица; били су посредници за оправдање од казнене глобе; а вршили су и нарочити задатак као прави сведоци да оправдају од кривице (чл. 177, 178, 189 и 213). Новаковић по Даничићу објашњава, да су душевници људи *који по души суде*; али данас нема сумње да су они сведоци, и да су своје речи по потреби и нахођењу суда потврђивали заклетвом. Термини нашег старог казног права „душити се“ „обљубити душу“, истоветни су са данашњим изразима *примити или одобрити заклетву*; дакле положеном заклетвом узети на душу истинитост тврђења, што значи формално заклету се. Ову нашу поставку о значењу душевника, потврђују и одлуке Шабачког Магистрата од 25. Јануара 1809. Бр. 473. и од 3. Фебруара 1810. Бр. 622. Из њих се уверавамо, да су као саклетвеници или душевници употребљавани и сеоски кметови и кнезови. На њих су се позивали или парничари, или их је добављао сам суд, да *по души* кажу шта знају о парничарима и њиховим међусобним односима; и по потреби заклињали се. Поставка браће Петровића, да им је веровано без заклетве, не може дакле опстати као општа напомена.¹⁾

О душевницима има нешто помена и у нашој народној песми о „Находу Момиру“. Српски цар Степане и царица Роксанда, нађено и усвојено дете Момира пазили су као рођено, и нису га одвајали од своје кћери Гроздане. Кад дете дође до момаштва, девет царевих везира позавиде његовом одликовању, и скроје план да га упропасте. На сами дан Ускреса, главни министар „Тодоре везире“ оптужи цару Момира тешком клеветом да је милосник своје сестре Гроздане. Цар није најпре веровао, али то потврде и осталих осам везира:

Четворица душом поднесоше,
 А четири криво сведочише:
 „Јесте царе Бог и њина душа!
 „Јесте царе данашњег нам дана!
 „Јесте царе умрлог нам часа!
 „Момир љуби сестру Гроздијанку,
 „И сад спава с њоме на чардаку!“

1) Грађа за Историју Краљевине Србије I. 249.

Цар најпосле поверује. По његовој наредби Момир би обешен у градини „о сувој давини“; од веће жалости за њим, обеси се и Гроздана „о давини о другојзи грани“. По неком времену појави се чудо невиђено:

„Давина се сува помладила,
И зеленим улистала листом
И бијелим уватила цветом.
Обоје се деце посветило
Посвети се Момир и Гроздана“.¹⁾

Број саклетвеника зависио је од важности учињеног дела. Њихов избор руководила је судећа власт. Сама процедура заклетве вршена је овако. Саклетвеници, и оптужени чију обрану они допуњују, поседају у цркви испред олтара окренути амо у цркву, а они којима се заклинју стану пред њих, и један између њих који овај посао најбоље зна, узме крет у руке па онима што седе стане говорити, или управо рећи проклињати их „ако сте то и то учинили па нам кажете да нисте, да Бог да, да вам се окамени у жени дете, у крави теле, у овци јагње, у земљи семе“ и т. д. а они што седе вичу „амин да Бог да“. Кадшто се одреди и то, колико ће они који се заклинју довести мушке деце, и посадити у цркви поред себе. Који се овако оправда, плаћа према свом имању, онима који су се зањ' клели, награду звану „оклештина“.²⁾

Истоветну установу налазимо код Арбанаса. Ако тужилац сведоџбом потказивача („karutzai“, као наш „сок“) не могне доказати тужбу, по правилу одобрава оптуженом чистећиву заклетву, која се не ограничи само на његову личност, но се одреди 4—6—8 или 12 саклетвеника од најпоштенијих људи, у првом реду од родбине оптуженог. Њима се остави месец до два дана, да се сопственим истраживањем увере о праведности ствари. Обично се заклетва полаже у цркви или у мошеји. Најпре се куне оптужени, за њим саклетвеници. Ако се један од њих не хтедне кети, оптужени се оглашује за крива; но по уверавању саопштача, оваквих случајева веома је ретко, и број по овом обичају положених лажних заклетава, далеко превазилази број правих.³⁾

1) Збирка В. Караџића књ. II. 155.

2) Вуков Речник.

3) Dr. Хан — Alban. Studien.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

У Душаново доба, пристави — органи државне власти, ослобођавани су од кривице у службеном послу, само по објашњењу и сведоџби душевника. „И ако се пристав обрете крив, и не сирове га душевници, да му се уреже језик и обе уши“ (чл. 189. Душ. зак.).

Из наше старе јуриспруденције, имамо о примени саклетвеника или душевника несумњиво сведочанство у следећој пресуди Сребрничког суда од 10. Нов. 1457. год. коју је пронашао у Дубровачком Архиву Д-р. К. Иречек. Два дубровачка трговца — Марин Радосалић и Добрушко Бранојевић — с пролећа 1457. заноће у кући дубровчанина Ђорђа Драгојевића у Сребрници, и ту им неко покраде на спавању 180. дуката од продане чохе. Тужбом тражили су, да им покрадене новце намире њих 8. који су са њима били на преноћишту. „Ни кућа пограђена ни поткопана, ни врата отворена. Хтели би смо да нам дукате платите или нам кривца дајте, јер нам дукати изгибоше међу вама“. Тужени се брањаху: „ми теј дукате украли вам не смо; ни смо ведли теј дукате, јесте ли их к нам донесли на стан или не сте, где ли вам су украдени. Не смо ми тојзи крађи ни свеца ни часници“.¹⁾ Пресуда: „Чувши и једну и другу страну, судисмо да се законе Марин и Добрушко, сваки од њих самоседам, Богом и душом својом, како су онде донесли на стан к ним . . . 180. дуката златех, и онде им украдени. Ако се закону, да им се дукати између себе плате сви осам, који су онде били на стану заједно, сваки свој дио. Ако ли се не закону, да Марин и Добрушко немају шта питати. И Марин и Добрушко се закеше и ш-њим(и) 12 поретников Богом и душама својема. . . И одадосмо Степана и Иваниша сврху реченом дружином, да плате Марину и Добрушку сви осам, који су били на стану онуј ноћ када су се они дукати украли, по разлогу сваки за себе од 180 дуката . . . А за глобе војводине и кнеже судисмо, да се законе Степан и Иваниш сврху реченом дружином, сваки од њих самошести, Богом и њих душом: како ни светници ни часници ни проводочије несу крађе

1) Као одрицање кривице или учешћа у каквом делу, чује се и данас у нашем народу израз: „нисам ни свесан ни чесан“ или „ни мо ни свесни ни чесни“. То значи: да осумњичено лице не зна ништа о ствари која му се пришива, нити у њој има каква удела.

Маринове и Добрушкове од 180. дучата.¹⁾ Ако се закону да су слободни; ако ли се не закону, да су криви по закону места, што их закон погаже“.

Ова интересантна стара исправа из владавине деспота Лазара Бранковића, веома је важан прилог истраживању наших правних старина:

— показује нам конкретне случајеве о употреби саклетвеника или наших душевника у њиховој двојакој природи; јер се под именом *иоротника*, они овде појављују као допуњиво доказно средство, за обе парничне стране.

— даје нам одређеног појма о најужем кругу одговорне околине за штету, кад је непознат учинилац.

— утврђује наше досад неопровргнуто мњење, да оптужени у нашој старој држави није одговарао за судбене трошкове, кад је ослобођен од кривице.²⁾

— упознаје нас са установом *м сних* или тако званих „градских закона“, као урбалне основе у наплаћивању глобе, као споредне досуде.³⁾

Још нешто. У нашој старој државној организацији, тешко је одвојити домаће правне особине од туђих додатака. Узајамни правни утицаји јако су приметни у нашим међународним односима на Западу, посебице са Дубровником. У најстарије доба, примитивни облик суда „станак“ или „општи суд“, надлежан је био за поданике обе

1) Значи: да не знају ништа о тој краји, пити су саучесници ни прикривачи („проводачије“). Поставка Љ. Ковачевића (Веснићев „Правник“ 1892. бр. 3) да реч „светник“ означаје *наговорача*, очекује филолошко-правничке потврде. О моралном утицају на одређивост другог, у времену појаве ове Сребрничке исправе, већ је био образован нарочити појам речју „саветник“ (у приморју „савитник“) ... „и саветоваше се с нашим савитници по обичају“ (диплома војводе Петра и кнеза Николе Рађиновћа од 15. Јула 1854.). *Сведаци или свеца* у другим споменицима, и „светник“ на овом месту, казују исту мисао, коју означаје и друга старо-српска реч „вестник“ ... „а не му ни тат ни проводачија ни вестник“ (чл. 85. Душан. зак.). То су прости знаоци дела, а не „наговорачи“.

2) У нашој књизи „Историјски развитак „Српске Задруге“, види чланак „Ред парничења, и бесплатно суђење у старој српској држави“.

3) На „градски закон“ позива са и цар Душан у *милосној књизи* коју даде Мароју Гочетићу за верну и срдачну службу, под претњом казне по царском законнику („по законнику царства ми“), ако се књизи не верује. Види се, да је у то доба Душанов законик имао своје примене као сложни закон, и служио за основу у поступању власти и приватних (М. Пуцић. II, 24.)

суседнице. У осталој садржини поменуте пресуде Сребрничког суда наводи се и то, да тужба по овој ствари, подигнута најпре код Сребрничког суда, би осујећена бегством неколицине оптуженика. Тужиоци су за тим покретали ствар код Херцега Степана (јер беше међу оптуженима и његових људи), и код господе дубровачке; али су од обојих упућени Сребрничком суду као надлежном, са напоменом: „*где је крађа учињена а правда исчета онде да се и саврши*“. Тако је и учињено. То нам даје непобитног доказа, о поштовању међународне узајамности у судским пословима.

У оскудици других доказа, спорну је ствар решавала заклетва коју је морао да нуди тужилац. То нам показује следећа такође стара исправа:

— Дмитар Скамша послао из Србаљ по Младену Павловићу 70 литар сребра, или мало веће или мање, да тој сребро преда у руке Десинове, а да Десин има тој сребро дати опет Дмитру, кади га хоће узети.

— И дошад Младен у Дубровник, од тех 70 литар узел к себе 28 или 30 литар за своју потребу, а остало је предал Десину.

— И када му рече Десин: „веће је сребро по теби послао Дмитар; хотел бих да ми га даш“, а он му је одговорио „ево сам узел за моју потребу; да ето ће бити ове дни у Дубровник Ђурица друг ми, он ти хоће од нашега сребра такође дати и по тавити на место“.

— И кади приде Ђурица, Десин му проси тој сребро, а он рече: „несам наручил Младену да он узме сребро нич. Ја не дам ништор. Ако ти он што узел, а ти питај на нем“.

— И потом дојде Дмитар у Дубровник, и даде му Десин 42 литре сребра, које му беше Младен предал.

— И он рече: „веће сам ти сребра послао по Младену;“ а он њему сказа все како је било.

— И он пред наш суд позва Ђурицу, говоре: „дал ти сам 30 литар сребра тебе и твоме другу Младену, да ми је предате Десину у Дубровнику. Хотел бих да ми га даш!“

— А он му одговараје: „вољан си Дмитре, неси ми ништар дал, ни шта знам од тога“.

— А овуј правду вођаху, не буде се још узнал глас о изгубленију и погибели Младенови.

— И тада упросивше правда Дмитра: „имаш ли сведоке;“ а он рече „не имам“.

— Тада ми кнез и судије рекоше: „покоље Дмитре не имаш сведоке *а ти му обљуби душу*, јер се инако не море по нашем закону“.

— И он не хте да му се Ђурица клне. Тада му Ђурица би и оста оправљан.¹⁾

По добијеном извешћу овако је расправљена парнична ствар раније на Дубровачком суду. Доцније, Дмитар Скамина подигне тужбу против Ђурице код Трепчанског кефалије; али по обрани Ђурице да је по истој ствари ослобођен од сваке одговорности код Дубровачког суда, би изискано поменуто извешће, да се даде правац ствари са обзиром на ранију пресуду која је поштована.

Поред сведока и поротника (душевника), као доказно средство помиње се још и *исмо*. То је данашња исправа у најширем смислу речи... „*а шта га првда обори исмом или сведочбом или поротом, да тој оправи и плати*“.²⁾ По подацима које нам пружају споменици, у категорију ових доказа можемо уврстити:

— царска и у опште владалачка писма у свим облицима државних актова (хрисовуље, простагме или повеље, књиге „милосне“ и „вероване“, „свободни листови“ итд.);

— управне и судске наредбе и одлуке у разноврсним правцима судске и политичке природе;

— књиге „разложне“ (исправе о пречишћеним међусобним рачунима);

— тестаменте, и све друге разноврсне записе и приватне исправе. На некима има и сведока потписаних или закрштених.

Нисмо довољно обавештени о суштини и начину употребе старих исправа, и зато свако тачније објашњење остављамо до друге прилике.

(Свршиће се)

1) Медо Пуцић, I. 88.

2) Медо Пуцић, II. 100.

КАКАВ ЈЕ СМИСАО § 550. ГРАЂ. ЗАКОНИКА?

Истина је неоспорна, да међу одредбама наших законика има таквих, које се могу на врло разне начине тумачити тако, да се често не зна извесно, како би требало разумети неко зак. наређење. Таквих одредаба има доста, а међу такве, по нашем мишљењу, долази и одредба §. 550. грађ. зак.

Повод излагању смисла овог зак. наређења јесте, колико се мени чини, у рђавом разумевању истог од стране нашег Касационог Суда, а с друге стране и у радозналости, да чујем мишљења и других правника, те да би једном и сам био на чисто са значењем овог врло важног зак. наређења.

Дакле, ми ћемо да приступимо излагању свога мишљења.

§. 550. грађ. зак. гласи: „Ако се при закључењу уговора за знак тврђе уговора и за сигурност извршења капара да, па се кривцом једне уговарајуће стране уговор не би испунио, онда невина страна може задржати капару, или ако је ова дала капару, има право по својој вољи искати, или да крива страна капару удвојену да; или воли да се изврши уговор, или ако то не може бити накнаду да учини“.

Дакле, у чему се састоји та нејасност овог зак. наређења?

Ми налазимо, да је нејасност у речима: „може задржати капару“, и у „има право по својој вољи искати удвојену капару, извршење уговора или накнаду штете“. Да ли је то право дато и страни, која капару даје, и страни, која капару прима?

Закнодовавац је овде замрсио своју стилизацију, и просто на просто вели, да то право има невина страна; ну која, не зна се

Свакојако, да је невина страна она, која је вољна, да се уговор изврши. Али овде могу бити две невинне стране; или онај који капару даје, или онај који капару прима. Имају ли сад они обојица право на она два нејасна права или не, и који од њих има?

Узмимо један конкретан случај, нпр.: Петар прода Урошу своју ствар за, рецимо, 1000 дин. Купац Урош при закључењу уговора продаје даде продавцу Петру 100 дин. капаре, на име тврђе закљученог уговора. Доцније купац Урош одустане од куповине и поклања капару. Продавац Петар незадовољава се са капаром, већ тражи испуњење уговора или накнаду штете.

Питање је сад, да ли продавац Петар по §. 550. грађ. закона може добити оно што тражи, или се мора задовољити са већ примљеном капаром?

Ми налазимо, да продавац Петар, у оваквом случају, има право на задржавање капаре и ништа друго. Да ово докажемо, ми ћемо §. 550. грађ. зак. рашчланити на две хипотезе.

I. Хипотеза: Купац Урош, који је капару дао, неће да се изврши уговор. Невина је страна продавац Петар, који је капару примио. Ту законодавац вели: „онда невина страна може задржати капару“.

II. Хипотеза: Продавац Петар, који је капару примио, одустаје од уговора. Невина је страна купац Урош, који ће да се уговор изврши, а који је капару дао. Законодавац вели: „ако је ова — невина страна — капару дала, има право по својој вољи искати, или да крива страна капару удвојену врати, или воли, да се изврши уговор или накнада да“.

Када се на овај начин рашчлани §. 550. грађ. зак. онда се јасно увиђа, да је наш законодавац она два нејасна права придодао само оној невиној страни, која капару даје а никако и оној, која иету прима.

У томе мишљењу подржава нас још и етимолошко значење речи: „по својој вољи“, које је речи законодавац ставио уз невину страну, која капару даје. Када се некое каже, бирај по својој вољи, онда је свакојако претпоставка, да је стављено на расположење више ствари или права, између којих ми можемо чинити избор. Међу тим, да је законодавац хтео оставити тако широко поље за избор и оној невиној страни, која прима капару, неби је ограничавао на право задржавања капаре, већ би и њој казао, да бира од трога једно.

Противно овом нашем мишљењу могло би се истаћи двоје. Прво, што је законодавац казао: „онда невина

страна „може“ задржати капару“; а друго, што је код речи „капару удвојену врати“ ставио тачку и запету, и тиме у неколико дао на знање, да је се са тим знаком раздвајања дало право о коме говоримо обема странама.

На прво ћемо одговорити да је законодавац са речју „може“ хтео казати примаоцу капаре, да капару задржи или врати. Што се тиче знака раздвајања држимо, да је то више штампарска грешка, који знак поред наведеног не може опстати.

Најзад, за тврђу нашег мишљења, навешћемо и уговоре о куповини и продаји имовине путем јавне лицитације, којом приликом лицитанти — купци — полажу 5% или 10% кауције од процењене вредности добра. И зар онај, који купи на јавној лицитацији неко добро, па у законом року не исплати куповну цену, да мора то добро купити? Зацело не. Његова дата кауција пропада и она по §. 481. грађ. пост. служи само за накнаду штете и трошкове. Та кауција није ништа друго него капара, о којој се говори у §. 550. грађ. зак.

Дакле по свему досадањем ми изводимо: „да, по §. 550. грађ. зак. при закључењу уговора куповине и продаје, када се даје капара, па се тај уговор не изврши кривицом продавца или купца, лице које прима капару, има једино право исту задржати; а лице које је капару дало, сем права на удвојену капару, има право на тражење или испуњења уговора или накнаде штете“.

Мислимо, да је такав смисао овог закон. наређења.

Јануара 1898.

Лозница.

Ил. Ј. Гладовић

адвокат.

НОВЕ ТЕЖЊЕ КА РЕФОРМАМА У ОБЛАСТИ КРИВИЧНОГ ПРАВА

„Међународно удружење за упоредну правну науку и народну привреду“, држало је 2. пр. мес. у Берлину свој редовни састанак, на коме је тајни саветник Павле фон Рајнбабен говорио: „о реформама кривичног права са обзиром на новије пројекте казних закона“. Како је сама ствар и овде у Берлину заинтересовала више мање све оне, који се проучавањем правних

наука и правног живота баве, мислим, да ће бити корисно, да је ма и у овако кратким цртама саопштим читаоцима „Бранича“.

Претходно ћу рећи неколико речи о самом удружењу. „Internationale Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre“ основана је у Берлину са циљем, да упоредним проучавањем важнијих питања и проблема из области правног и економског живота, и расправљањем о њима на својим седницама, дође у принципу до њиховог решења, које би се тада, потичући из заједничког убеђења научара као чланова „међународне научне заједнице“, имало постепено ширити по свима земљама данашњег цивилизованог света.

„Метода упоредног посматрања, коју је удружење као принцип усвојило“, као што лепо примећује Д-р. Мајер, „сама за себе говори тако речито и убедљиво, да је с погледом на њу и постигнуће друштвеног циља у ближој или даљој будућности осигурано“. По себи се разуме, да су тешкоће, које се савладати имају у току друштвенога рада огромне, али да је и циљ, коме се тежи, у исто доба достојан, да на његовом остварењу знатан број одличних научара свију савремених народа стално и систематски ради.

Правне идеје формулисане у крилу међународног научног удружења, већ по самом извору своје имају права на већу пажњу од стране појединих народа; њихов утицај на судију и законодавца биће све већи и опсежнији тако, да ће измена старих и увођење нових установа и принципа бити знатно олакшани.

На здравим принципима заснована правна наука корачаће стално и брзо напред, већа егзактност и позитивност огледаће се у свима њеним теоретским посматрањима, а већа доследност у њеном практичном поступању и извођењу. Благодаречи повољним утицајима методе упоредног посматрања и испитивања, она ће добити свој више општији, међународни карактер. По себи се разуме, да се потпуна општност, потпуна једнакост свију правних установа код разних народа постићи не може.

Индивидуалност народна, вера, обичаји, економски живот, државна организација, а понајвише урођени конзерватизам биће увек једна озбиљна сметња за остварење потпуне једнакости у појединостима.

Но наука ће се задовољити и са мање.

Она ће бити задовољна, ако су главне идеје, главни принципи њени примљени као општи. Она неће имати ништа против, да се на темељу „општности главних начела“ подигне научна

зрада од материјала, који народни живот даје, уз сарадњу посебних идеја и начела, који у средини народа владају.

Ето у том смислу у главном имају се разумети тежње, како друштвених оснивача, тако и осталих свију његових чланова. У том правцу имају се кретати како њихов научни рад тако и ток њихових агитација.

А сад да пређемо на говор г. Рајнбабенов. Он додирује ону област кривичног права, која је у пркос томе, што је до сад на њој много рађено, увек још непотпуна остала: шта је циљ казне, а шта мерило казне, какав однос треба да постоји између казне и противправног дела, за које се она одређује?

У отаџбини „историјске школе“ мора се све са историјским посматрањем отпочети, па је за то и говорник отпочео са историјским погледом на казну, њен циљ и мерило њеног одређивања у прошлости.

Првобитни је карактер казне потпуно приватно-правне природе. Човек нападнут и повређен у својој личности или у свом приватном интересу, самом повредом овлашћен је, да од повредиоца тражи накнаду путем противнапада — освете. Друштво још није свесно свога позива, оно не појима, да злочинац напада на приватне интересе поткопава у исто време и темељ друштвене организације, с тога га и не дира, но га оставља повређеном, да се овај са њиме путем насиља обрачунава. Казна нема карактер казне — није индивидуална; место кривца, трне и страдају његови сродници или сунлеменици. Непрекидно понављање напада и противнапада ствара све већу и већу провалију између обострано повређених лица у својој личности и својим правима, тако да је продужење мирног живота постало са свим немогућно.

Ето тако је било првобитно стање казненог система. Оскудица приватне свести о циљу и мерилу казне, као и једностраност њиховог одређивања од стране заинтересованог парничара, покренули су друштво на интервенцију; друштво одузима од појединца „право кажњења“ и ствара га јавном установом. Појединац више не прибавља себи сам накнаду за повређено право, но му је прибавља друштво путем јавних принудних мера. Повреде приватног права и приватног интереса не сматрају се као нешто са свим за друштво индиферентно; у противправној вољи кривца, гледа се једна опасност за друштво и његово одржање, с тога се иста свима превентивним и депресивним мерама сузбија. Као *циљ казне* јавља се дакле накнада — Vergeltung при-

ватном лицу за штету кривичним делом проузроковану, са обзиром на јавну сигурност и заштиту правних добара у друштву, а *мерило казне* одређују тешкоћа и величина повреде јавног интереса и поредка. Овоме приступа још и једна врло важна појава: индивидуалног окривљења — индивидуалне одговорности. Сваки одговара за своја сопствена дела, а никако не носи одговорност за противправна дела других од њега са свим независних индивидуа, осим ако није са њима у некој особитој вези стајао, или на њихову противправну вољу утицао.

У напред поменутом дуализму циља и мерила казне, у њиховом регулисању и односу лежи тежиште ствари. Вештина законодавца и судије састоји се у томе, да их у згодан основ постави, и да их са обзиром на јавни и приватни интерес, са обзиром на јачину противправне воље, величину и тешкоћу повреде тако регулише, како би казна што боље одмерена, па према томе и што правичнија била. Повређени приватни и друштвени интереси морају се заштитити од будућих повреда и залечити од прошлих; правилно одмерена, свестрано оцењена и на односу стварних чињеница утврђена накнада, јавља се као *ultima ratio* у одређивању казне за противправна дела.

Ето у томе напред поменутом дуализму лежи основа за нове важне реформе у области кривичнога права.

Теорија накнаде у основу налази на отворену опозицију од стране позитивне школе, која се у најновије доба развила на земљишту данашње Италије, и чији су најглавнији преставници: Ломброзо, Ферри и Гарофало.

Цезар Ломброзо је са својим делом „*uomo delinquente*“ једна врло важна и пажње достојна појава у развоју кривично-правних наука, а специјално дела о „неурачуљивости“.

У поменутом делу Ломброзо нам показује тип урођеног злочинца („*geborenen Verbrechers*“), једне особите појаве абнормалног човека, који је својом појавом на свет донео у себи, у свом телесном склопу, у свом анатомском саставу клицу наклоности ка вршењу кривичних дела, која се утицајем околине, хрђавог васпитања, правних и моралних односа, економског стања, брже или спорије развија и буја, стварајући злочинца, непријатеља државног реда и поретка.

И ако је теорија о „урођеном злочинцу“ сама по себи недовољна, да протумачи многе појаве у области кривичнога права, где би се то с правом од ње захтевати могло, ако хоће на назив научне теорије да претендује, и ако она, полазећи од несигурне

недоказане поставке, већ самим тим носи у себи оружје, које ће противници њени у борби против ње употребити, ипак она има и једну добру страну, јер је поставила научнике и правнике, да више обрате пажње на ове дегенерационе појаве, које се код злочинаца често опајају, и које према томе имају права на свестранје, општије посматрање и призрење од стране меродавних.

Као последица чешћих абнормалних појава у душевном стању злочинаца, јављају се тежње за реформама и у овом правцу и то: да личност кривца заслужује озбиљнију студију но до сад, и да се ради чувања и заштите од злочина као једне социјалне појаве, покрај казне и о другим средствима озбиљно размисли, а као главно да се одредбе казненог законика у овом погледу што више специјализирају и допуне.

Врло је важна ствар разликовање врста и ступњева болести, на које треба нарочиту пажњу обратити, те према јачини и величини истих и поступање са оптуженим удешавати, а казну одређивати по могућству тако, како би ова у будућности на њихову вољу вероватно утицати могла.

У том погледу са свим различно треба поступати са душевно болеснима и са тако званим „psychopatischminderwerthigen“, који престављају такве типове, који болују од једне природне оскудице моралне снаге и свести, која им јак импулс на чињење кривичних дела даје.

У том циљу желети је, да се покрај казних завода подигну и болнице за душевне болести, у којима би такви злочинци одвојени били, и одакле би се са особитом предосторожношћу и пр дуженом пажњом на њихово кретање отпуштати могли.

Душевне аномалије мањег степена, које су се услед хрђавог васпитања и утицајем неповољне околине развиле, не искључују казну; ова се на њих примењује, премда у мањем степеноу, ублажна са обзиром на „непотпуну урачуљивост“, и повлачи за собом још један захтев, да се злочинци са оваким душевним аномалијама, по издржаној казни, предају заводима одређеним за морално поправљање таквих лица.

Разуме се, да у тим случајима о душевном стању дотичних не би смело бити сумње.

Специјално, озбиљно и дуже претходно проматрање од стране искусних психопатолога било би гаранција, да се мање погрешке ретко, а веће никако не догађају.

Што се пак тиче оних злочинаца, који се на злочина дела из просте навике одају, којима су ова тако рећи обично занимање постала, друштво је дужно, да их стално безопасним учини, и да сходним средствима ради на томе, да њихов злочиначки нагон у основу угуши.

Недовољно обраћање пажње законодавца, да се сва ова разликовања у јачини и врсти противправне воље тачно и доследно изведу, а нарочито у погледу на личности, које од већих или мањих душевних аномалија болују с једне стране, и одузимање права судији, да се у случају таквих непотпуности у циљу постигнућа правце разумом и искуством у већој мери послужи с друге стране, били су често узрок врло грубим погрешкама у доношењу кривичних осула. и давали су услед тога повода, да им се од стране моралних философа и природњака озбиљни и оправдани прекори дају.

Како се пак и у најбрижљивије израђеним законима увек ма и најмањи недостатци могу наћи, и како се услед веома заплетених односа и појава поједини случајеви на чак и поједине групе у довољној мери и детаљно предвидети не могу, то је за препоруку, да се положај судије у једној кривичној ствари мало слободнијим и независнијим учини, како би он у духу закона и права са обзиром на циљ, који се казном постићи жели, користећи се знањем и стеченим искуством, стварну истину пронашао, и кривцу таку и толику казну досудно, која би циљу казне најбоље одговарала.

У том смислу треба оставити судији слободан избор врсте и мере казне, а укинути минимум казне, који је до сада судију безразложно везивао. Овоме би имало да приступи и проширење установе т. зв. „Custodia honesta“, која је у енглеском праву код тако званих „блажијих затвора“ у неколико већ нашла примене. Овим би се имала користити она лица, која већ само лишење слободе довољно осећају, те су према томе самим тим кажњеним на лишење слободе довољно и осетно кажњени, разуме се ово само под претпоставком, да дело, које је за собом повукло казну, није бешчасно (дела учињена у афекту, кулпозна дела итд.).

Поводом најновијег питања о депортационој казни, које је пре кратког времена у рајхстагу на дневни ред изишло а за тим одмах и одбачено (из разлога државне и економске политике немачке царевине), говорник је проговорио неколико речи о депортацији и њеном дејству, бацавши при том један поглед на нов пројект руског кривичног закона, који је исту казну као оправдану и у несвесним случајима као врло корисну усвојио.

Депортациона казна имала би се препоручити само у оним случајима, где је једино потпуним и сталним изоловањем кривца из друштва, дата могућност, да се од његових противправних поступака друштво заштити. Према томе депортациона казна не би се имала примењивати на оне, који су на „беспосличење и порочни живот само због хрђаве навике и хрђаво датог правца у васпитању“ упућени, јер се на ове може утицати и на други начин, а да се не долази до једног тако крајњег и тешког средста.

Депортација се може извршити са успехом често тек после дужег рада на томе, да се на депортацију осуђени постепено поступним прелазом навикну на рад и на околину, у којој ће морати да живе и да се крећу.

У том погледу нов пројект руског кривичног закона, који оправданост депортационе казне признаје, везује ову казну са претходним тешким принудним радовима (каторга), којима би се на депортациону казну осуђени на рад навикли, стекавши у исто време корисна знања, која би им после од преке потребе била.

Са разлагањем о депортацији завршио је г. Рајнбабен свој говор, који је од стране већине присутних наишао на велико одобравање. За тим се продужило расправљање појединих напред истакнутих питања од стране присутних научара, између којих вреди поменути говор председника Д-р. Мајера, Д-р. Кронекера, а нарочито универзитетског професора Д-р. Ласона, који су ствари са чисто правног гледишта расправљали, као и говор Д-р. Макса Хирша, који је питања о циљу и мерилу казне, а специјално питање о депортационој казни, сем са чисто правног гледишта и са гледишта економске целесходности посматрао.

Као што смо напред видели, мисли г. Рајнбабена пружају доста мотива и материјала свакоме правнику, био он законодавац или судија, за озбиљну студију напред додирнутих тачака.

И ако би се можда у поједин стима његовим мислима о поступању са онима, који од душевних аномалија пате, имало нешто и замерити, опет ће сваки са погледом на тешке и грубе погрешке, које су се до сада често дешавале услед законске непотпуности и услед недовољног обраћања пажње на душевно стање оптуженог, са радошћу поздравити ову тежњу за реформом, која ће одомаћеним погрешкама учинити једном крај.

И да г. Рајнбабен ништа више није учинио, но да је престо указао оне недостатке, од којих је правда до сада тако рећи

непрекидно патила, и то би било доста, јер би покренуо научаре на живљи рад и студију на тим питањима. Но он је у неколико дао правац и начин за њихово решење, и за то му наука у толико више мора бити благодарна.

Берлин, Фебруара 1898.

Милоје Ж. Јовановић.

ОПШТИ ИМОВИНСКИ ЗАКОНИК ЗА ЦРНУ ГОРУ У НОВОМ ДОПУЊЕНОМ ИЗДАЊУ

„Глас Црногорца“ у броју од 7. ов. мес. доноси у службеном делу овај указ *Његовог Височанства Николе I. Књаза и Господара Црне Горе*:

Дајемо на знање и објављујемо:

Пошто је прво званично издање Нашега Општег Имовинског Законика од 25. марта 1888. год. већ посве исцрпено, настала је потреба да се припреми ново.

Одобравања и похвале којима је, у цијелом правничком свијету, једнодушно поздрављено било ово законодавно дјело, потпуно су оправдане и примјеном његовом у Нашим судовима.

Наравно, за овај десетак година, судска практика није могла а да, у пространој законској књизи ове врсте, не замјети и такијех тачака које би добро било, првом згодом, подврћи особитоме пријегледу и разматрању, те их у склад довести са приликама и потребама, које за ово вријеме насташе или се објавише.

Управ вишепоменути припрема Законика к новоме издању даде згодну прилику да се предузме и ова радња. Прилика је била тим згоднија што је, према жељи Нашој, сам саставилац Законика г. Др. В. Божишић, Наш садашњи министар Правде, могао и ову двоструку задаћу на се лично примити. Њему

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

је, разумије се, било лакше него икому другому поступати при томе по нашему главному упуству, то јест: вршити и овај рад у истоме духу и правцу у ком је вршио и пређашње велико предузеће самога састављања Законика.

И доиста, разгледавши пажљиво, и са сваке стране, довршени посао, Ми се увјерисмо да је ово ново издање остало по све вијерно и законодавним начелима и битним својствима првашњег; — да преинаке (модификације) које су у ново издање уведене потпуно одговарају живим потребама, те усавршују мјеста којих се тичу; — да се издање ово, поред свијех поменутијех преинака, није одаљило ни од самога вањског облика првог издања, и то до тога, да су остали у потпуној цјелини пређашњи ред и бројеви не само крупнијих раздјела, него чак и чланака

Пошто дакле ово, на тај начин уређено издање Законика, и не дотакнув се суштине његове, подиже му очевидно степен савршенства и умнажа практичну вриједност, одобравајући потпуно овај рад, Ми се ријешисмо наредити и наређујемо:

Чланак I. Ово ново издање Нашега Општег Имовинског Законика, са свијем преинакама његовим, стаје на снагу дана 1-ог априла 1898.

Чланак II. Наређења чланака II-ог, III-ег и IV-ог претходнога указа којим је постављен био речени Законик у пређашњем издању, примјењују се и на садашње ново издање.

Дано на Цетињу, на дан Светог Саве Српскога, 14. јануара 1898.

Пропраћајући овај Књажев указ, Црногорски службени лист спомиње какву је пажњу обратио на себе Имовински Законик при својој појави 1888. код научењака и стручњака у целом правничком свету. Теоријске оцене стручњака биле су потпуно оправдане и досадањом применом његовом у црногорским судовима. Али — вели „Глас Црногорца“ — кроз овај низ година судска практика је опазила, да у њему има тачака, *које би добро било, првом згодом, подврћи особитоже прегледу и разматрању, те*

из њу склад довести са приликама и потребама, које за ово вријеме насташе или се објавише, па да ово тако важно законодавно дјело постигне своје савршенство.

За то је Њ. В. Господар наредио своме министру Правде г. Д-ру В. Божишићу, који је стари Законик написао, да њу уведе све оне преинаке, које са члановима Великога Суда нађе за потребите.

Тако се приступило раду, који се развијао у два главна правца: у усавршавању *садржине* текста и његова *облика*, што се тиче језика, стила и интерпункције, али по начелу, да се мора сачувати у цјеливи пређашњи ошшти спољашњи облик Законика.

Преинаке у садржини уведене су: преуређењем некијех чланака, или једног дијела њихова, као у чланцима 35, 49, 50 итд.; простијем избацавањем некога дијела чланка, као у чланцима 67, 176, 508; додавањем и уврштењем у досадашњи чланак каква уметка или додатка, као у чланцима 74, 148, 259 итд.

Све ове преинаке рађене су на основи вијећања и одлука у сједницама, које је министар Правде држао са великосудијама, па су се подносиле на највише одобрење Њ. В. Господара.

Што се тиче језика и стила Законика, прво је издање било у велике хваљено, те се показивало и признавало као углед српскога законскога језика и стила; али је познато да усавршавање и језика и стила нема граница, што важи особито за српско младо законодавство. Тако се при приређењу овога новог издања постарало да буде и у томе погледу савршеније од првога.

Да се све ове преинаке уведу у наш Имовински Законик пружила се zgodna прилика, кад је већ прво издање његово било потпуно исцрпено, те је настала потреба да се ново приреди, које је ево са срећом већ свијета угледало.

Наш Имовински Законик колико је благодатна установа за наш државни живот и за народно благостање, толико је подигао углед Црне Горе међу осталијем културнијем државама; а ово ново усавршено издање његово свједочи да Црна Гора напредује у своме унутрашњему правилноме развитку државноме.

ИЗ СУДНИЦЕ

VII.

Признање учињено пред судијом о пречем праву наплате не вреди кад се порече а није учињено у парници пред пленарним судом.

(Одлука опште седице Касационог Суда)

Стојча Н. тужбом тражи прече право наплате за своје интабулисано примање од Стевана Живковића у 1650 дин. него тужени Никола за његово примање у 1100 дин. из новаца добивених за продато имање механу с плацем дужнога Стевана. На вођење ове парнице упућен је решењем првост. Неготинског суда од 14. Априла 1893. Бр. 7839.

За доказ поднео је извод из интабулац. књига и облигацију, као и званичну преписку односно дана отварања и подизање механе, тврдећи тиме, да тужени није могао у то време ни ставити интабулацију на имање дужника Стевана, кад исто није ни постојало.

Што је, вели, раније признао туженом прече право наплате, то је учинио из непознавања ствари мислећи, да и тужени има интабулацију на истом имању, па за то је то признање порекао и по том га суд упутио на вођење ове парнице. Вели, да ово признање не вреди, што није учињено у овој парници и што га је порекао.

Тужени Никола одговара, да је то једно и исто имање дужника Стевана, на које су и он и тужилац Стојча ставили интабулације, ну да је његова интабулација пре стављена од Стојчине ште доказује интаб. облигацијом и признањем тужиочевим пред судијом приликом саслушања о пречем праву наплате (Бр. 2685), које је и решењем суда обухваћено под истом нумером, обема странама саопштено и извршно постало.

Првостепени Неготински суд пресудом својом од 29. Априла 1897. Бр. 5700 пресудио је: да се тужилац одбије од тражења пречег права наплате као неумесног и недоказаног и то из разлога:

Да нема места испиту сведока, на које су се обе стране позвале, једно с тога, што су се обе стране за доказивање својих навода односно интабулисања старе или нове механе послужиле

у овоме спору напред поменутих писмених исправама (облигацијом и изводом из интабулационих књига овога суда), па би њихове сведочење у времену, кад је нова механа била подигнута, дакле, да ли је она била предмет интабулације обе парничне стране, или само тужилачке стране, биле против или изван садржине поменутих исправа, као јавних по пропису §§. 187. и 188. грађ. пост., макар да се њиховим сведочењима потврде наводи једне или друге парничне стране, §§. 233. и 242. грађ. пост.; а друго и с тога, што је вредност овога спора преко 200 динар., па би њихове сведочење биле противне §. 242. грађ. пост. по коме законском пропису не може се доказивати сведочењима никаква тражбина које сума вредности прелази 200 динар. без обзира на основ, из ког тражбина произлази и на предмет, који се тражи.

По овоме је суд, прелазећи на главну ствар, нашао:

Да кад је тужилац на поменутом протоколу код овога суда 29. Марта 1888. при распореду нована по дуговању дужника Стевана, који је протокол по §. 187. грађ. пост. јавна исправа и као такав потпун доказ о својој садржини по §. 188. грађ. пост., признао пред судом туженој страни првенствено право наплате за њену интабулисану тражбину од дужника Стевана, као првом интабуланту из нована добивених за продату нову механу, с тим да се он после тужене стране из остатка за своје интабулисане примање наплати као други интабулант, (које је признање учињено по §. 180. и §. 183. грађ. пост. и као таково има потпуно доказну снагу и важност), онда је и спорно тражење тужилачке стране — услед таковог њиховог сагласија о начину исплате — неумесно, кад ничим и не доказује, да је тужилац ово признање учинио у незнању ствари или закона, те да би се порицањем истог могао користити сходно §. 182. грађ. пост. и §. 14. и 902. грађ. зак.*)

По незадовољству тужилачке стране, Апелат. Суд у II. одељењу пресудом својом од 22. Октобра 1897. Бр. 2724. одобрио је пресуду првостепеног неготинског суда, ну без обзира на §. 902. грађ. зак. који је првостеп. суд у побудама своје пресуде навео, а чијој примени овде места нема, — као и без обзира на разлог о обмани односно права која неби тужилачкој страни

*) И ако смо учинили неке исправке, ми смо у главном оставили варварски стил, којим се често одликују пресуде наших, нарочито виших судова, да би се изношењем оваквих примера једном увидело, да исправно мишење и суђење треба исказати исправним, чистим српским стилем.

користила све и да је доказано опозивање учињеног признања §. 182. грађ. пост.

По жалби тужилачке стране Касац. Суд примедбама свога П. одељења од 30. Децембра 1897. Бр. 9309. поништио је пресуду Апелационог Суда са ових разлога:

Кад се из решења неготин. првост. суда од 14. Априла 1893. Бр. 7839. по предмету дуговања Стевана Живковића види, да првенствено право наплате туженој страни од тужилачке стране на основу признања није утврђено судском одлуком, већ је истим решењем тужилачка страна за првенствено право наплате упућена на парницу. онда Апелациони Суд није могао овај спор расправљати по реченом признању тужилачке стране, већ је требао да цени друге поднесене доказе, које су парничари за доказ првенственог права наплате поднели и по томе да пресуду изрече.

Апелацион. Суд није усвојио ове примедбе већ је 15. Јануара 1898. Бр. 189. дао противразлоге које општа седница Касационог Суда од 24. Јануара 1898. год. Бр. 598. није усвојила, већ је одржала у снази напред наведене примедбе П. одељења Касационог Суда.

Усвојивши ове примедбе Касац. Суда, Апелацион. Суд пресудом својом досудио је Стојчи прече право наплате из суме добивене за продату нову механу дужника Стевана Живковића.

Неготин, Марта 1897.

Саопштио
Д. Сечански.

СТРАНО ЗАКОНОДАВСТВО

УГАРСКА

Законски предлог о изменама и допунама зак. чл. XXIV. 1885.
о укидању задруга у бив. војној Граници.

Познато је, да је 2. Јуна 1872. изашло царско решење о развојачењу Границе а годину дана касније извршено је то законом, којим су укинуте три банатске пуковније и шајкашки батаљон. Као што је развојачење Границе извршено у националном погледу на штету народа српског, јер су чисто српске пуковније раскомадане на разне жупаније, у којима је српски живаљ потиснут у сваком погледу, тако је још горе прошао наш

народ у погледу задруге, која га је вековима одржавала и национално и економно. Већ зак. чл. XXIX: 1873. узакоњено је укидање граничарских задруга и њиме је изречено начело, да се свака задруга мора укинути, кад то тражи већина задружних чланова.

Но угарско законодавство није се задовољило само овим наређењем, него је после неколико година отишло један корак даље. У зак. чл. XXIV: 1885. изречено је *насилно укидање задруге*, тако, да се све задруге, које се у току две године не би драговољно укинуле путем поравнања или другим којим начином, морају укинути званичним путем. Тиме је извршен смртоносни удар задругама у некадањој угарској војној граници, док је на против са граничарским задругама у Хрватској и Славонији поступљено много практичније и умније.

Поменути зак. чл. из год. 1885., а нарочито његови §§. 25. и 28., био је од таквих последица, да је економно упропастио наш народ. Одредбе цитираних §§-а заробиле су тако рећи раздељеног и ослабљеног граничара тако, да су му одузели правну могућност располагањем свога имања. У §. 25. одређује се наиме, да се приликом званичне деобе задруге има део очев и дечијих предати у властитост оцу, али с тим *ограничењем, да све то има припасти у законити део наследства његовој деци, одн. унуцима*. То ограничење мора се забележити у баштинској књизи, тако да отац нема права ни на случај смрти располагати тим имањем. А у §. 28. одређује се, да се *такво имање не може ни продати ни задужити без саизвољења пунолетне деце, одн. законитог заступника малолетне деце и старатељске власти*.

Имовно ослабеле и раздружене задругаре ове су законске наредбе економно упропастиле и, у хрђавим годинама, одгониле их у руке бездушних кајишара. Видећи несреће, које су се породиле услед тога закона и зазирајући од социјалног покрета, који је заталасао целу Угарску, прегло је угарско законодавство још у последњем часу, да помогне и спасе, колико се још економски спасти може од бивших задруга. Угарски министар Правде поднео је 6/18. пр. мес. посланичком дому законски предлог, који горе споменуемо. Он обухвата у три одсека и 21. §. предлог за измену закона о укидању задруга из 1885. године, а нарочито о измени §§. 25. и 28. тако, да се онај део задружног имања, који при деоби припадне оцу и његовој деци као члановима задруге, има предати у властитост оцу без ограничења из §. 25. као и да се право властитости има у баштинској књизи забележити у корист оца без тога ограничења. Даље се наређује, да у оном случају;

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

где је баштински прелис већ извршен на име оца са ограничењем из §. 25., може отац код баштинске власти захтевати, да се то ограничење брише и баштинска власт дужна је то извршити. Са брисањем тога ограничења у баштинској књизи, престају и последице из досадањег §. 28., престаје дакле ограничење, по коме отац не може бивше задружно имање сам ни задужити ни продати.

Овај законски предлог упућен је одмах законодавном одбору и он га је са малим изменама поднео Сабору већ 25. пр. мес. Без сумње ће предлог бити усвојен и тим се законом сачувати још по неки бивши граничарски дом од пропасти.

ПРАВОВАСТУПНИЧКИ ИСПИТ

У четвртак по подне 5. и петак по подне 6. фебруара т. год. полагао је правоваступнички испит г. Сотир Аранђеловић, бив. судија ужичког првостепеног суда.

Испитни одбор био је овако састављен:

Председник:

Г. Д-р Стојан Вељковић, председник Касационог Суда.

Чланови:

Г. Арон Нинчић, судија Касационог Суда,

Г. Гргур Миловановић, професор Велике Школе,

Г. Д-р Драгутин Мијушковић, професор Велике Школе и

Г. Милан Мостић, правоваступник.

Деловођа:

Г. Милан Стевановић, писар Министарства Правде.

Питали су:

Г. Милан Мостић, из кривичног судског поступка, закона о општинама и других административних закона;

Г. Д-р Драг. Мијушковић из грађанског права са законима, и међународног прив. права;

Г. Гргур Миловановић из кривичног права са закоником, закона о пороти и закона о штампи;

Г. Арон Нинчић, из грађ. судског поступка, закона о Гл. Контроли и закона о стечајном поступку ; и

Г. Д-р Стојан Вељковић, из трговачког законика са меничним и рударског закона.

Писмени задатак, који је био из области кривичног права и закона о штампи, и који је дао г. Гргур Миловановић, са одговором гласи :

„Неки Алекса Вељић, из Н., осуђен је био *на две године робије* за кривицу штампом учињену из §. 90. у вези са §. 87. крив. зак. (тач. 2. чл. 10. зак. о штампи), па и пресуда извршном постала *1. Априла 1896. год.*, услед чега је некуд побегао, — а за тим опет написао чланак један, који је *18. Јуна исте (1896) год.* штампан, али лист, на основу тац. 1. чл. 10. зак. о штампи узапћен је, јер је тим чланком учињено крив. дело из §. 91. б. крив. закона. Узапћење то било је пре но што се могао лист растурити.

А опет Бранко Сарић, из Н., који је за *истуину* крађу неку осуђен био на 25 дана затвора и казну издржао 31. Маја исте 1896. године, пошто је опет 30. Септембра те године *преступио* крађу Гаји Н. учинио и пронађен био, такође је некуд одмах сутра дан (1. Октобра) од власти побегао.

Обојица се случајно састану у сврљинском срезу у селу Н. *15. Септембра 1897. године* у механи Н. По учињеном познанству и дугом разговору, у коме су се један другоме исповедили и казали: ко су, шта су и шта је ко од њих скривио, предложио је Алекса Бранку, *да помоћу лажних пасоша, које је он већ раније сам начинио*, пређу преко границе у Бугарску — и то он као трговац Ђорђе Н... а Бранко као његов *слуга Петар Н...*, на шта је Бранко и пристао. Но при преласку границе *17. Септембра 1897.* карантинска власт их опази, ухвати и притвори, ма да су се пасошем као уредном исправом бранили, на их, држећи да су неки хрђави људи, који неће да се кажу, спроведе и преда *19. Септембра 1897.* полицијској власти, којој се *тога дана* кажу, ко су и зашто су хтели прећи у Бугарску.

Пошто су обојица признали све то што је и како је наведено, а и чињеним извиђајем утврђено, све па и признање Бранково о крађи Гаји учињеној, спроведени су надлежном првостепеном суду, који их је под суд ставио.

И код суда потпунице су признали све наведено, као и код полицијске власти. —

Нека кандидат на основу изложенога, што је и признањем тужених и увиђајем утврђено, и на основу законских прописа,

изрече пресуду, из које ће се видети, за која се дела који од тужених осуђује и на коју казну, а нарочито: да ли има каквог поврата или стицаја за кога од тужених, и како сматра т. ј. шта је оно дело из §. 91. тач. б. што је Алекса учинио, и да ли сматра да има или нема застарелости оне пресуде, којом је Алекса на две године робије осуђен?“

Писмени одговор кандидатов гласи:

Р А З Л О Г

И. За Алексеу Вељића

„1. Стоји дело казнимо по §. 91. крив. зак. учињено путем штампе 18. Јуна 1896. год., према чл. 10. зак. о штампи, с погледом на чл. 18. истог закона.

Признањем туженог Алексее доказана је његова кривица по §. 225. крив. суд. поступка.

Казна, изречена по пресуди, која је извршном постала 1. Априла 1896. год., не може, по чл. 39. зак. о штампи, утицати на увећање казне с тога, што код кривица учињених штампом, по пом. зак. пропису нема поврата, но ова пресуда има служити учиниоцу у отежавну околност по §. 65. тач. 5. крив. зак.

2. Алекса је крив и за дело казнимо по §. 150. крив. зак. за прављење и употребу лажног пасоша, које је његовим признањем и прегледом пасоша утврђено — §. 225. крив. суд. поступка.

Према овоме, Алекса се налази по §. 68. крив. зак. у стицају за дело из §. 91. б. и дело из §. 150. тач. 1. крив. зак., и по томе Алекси се има казна одмерити за ова дела: за дело из §. 91. б. крив. зак. 3. год. а за дело из §. 150. тач. 1. 1. месец дана — свега три године и један месец.

II. За Бранка Сарића

1. Стоји крађа казнима по §. 221. крив. зак., коју је учинио Гаји 30. Септембра 1896. год., и кривица је Бранкова утврђена његовим признањем — §. 225. крив. зак.

Пресуда, по којој је Бранко био осуђен на 25 дана затвора за исту кривицу, не може утицати на повишење казне за дело из §. 221. крив. зак. с тога, што од дана извршне пресуде иступне — од дана 31. Маја 1896. године па до 19. Септембра 1897. год., када је почето иселеђење по том и суђење за ово дело

из §. 221. крив. зак. кривица из §. 391. крив. зак. застарела је, те не може утицати на казну.

У олакшавну околност има Бранко за ово прво дело признање и добро владање — §. 59. тач. 7. и 4. крив. зак.

2 За дело из §. 150. крив. зак. тужени Бранко није крив. јер његове сарадње у овом пасошу нема никакве и за исто се има ослободити, но он ће овде одговарати за иступно дело, казнимо по §. 341. тач. 1. крив. зак. — ко путује под туђим именом — за које ће му дело суд судити по §. 210. кривич. суд. поступка.

Кривица му је овде доказана признањем.

За ове кривице Бранку се има одмерити и казна.

Из наведенога, и на основу §. §. 218. и 240. кривич. суд. пост. и закона о таксама, као и с погледом на штету, пресуда има да гласи:

Да се Алекса за напред побројана дела казни са 3. год. и 1. месец затвора;

Да се Бранко казни са годину дана затвора, и за то време да изгуби грађанску част.

Да Бранко плати таксу и трошкове, а за крађу и штету да накнади.

Кандидат је испит добро положио.

Усмени испит трајао је у четвртак од 3 час. до 6 по подне, а писмени у петак по подне. М. С.

В Е С Н И К

Народна Скупштина за периоду 1897—99. која је одложена за 24. Јуна ове године, — Краљевским указом од 14. ов. мес. распуштена је, а други избор посланика одредиће се у времену прописаном другим одељком чл. 78.¹⁾ Устава.

* * *

1) „Други избор посланика мора бити наређен најдуже у течају четири месеца, а друга скупштина мора бити сазвана најдуже у течају шест месеци, од дана, кад је предходећа распуштена“.

Д-р. Божишић — Архимандриту Дучићу. Биће познато нашим читаоцима, како је г. Н. Дучић својски пратио рад г. Божишића на изради црногорског законика и других његових радова из обичајног права. И у нашем органу изашло је неколико састава његових, који се односе на то.¹⁾ А самом г. Божишићу давао је објашњења и одговора на његова питања, која се тичу обичајнога права.

Признавајући ову потпору г. Дучићу, упутио му је г. Д-р. Божишић 28. пр. месеца из Париза писмо у коме међу осталом вели ово:

„Овијех дана, особито послје је недавне ваше пошиљке, погледах колико је у мене ваших драгоцених *рукописних* успомена! Пожељех да и у вас буде каква моја *успомена*, а по што, жали боже, ја вама не могу ништа корисна у рукопису дати, промислих на један предмет. Пошто сте ви од најбољих српских савремених писаца, о вама се доиста може казати да је ваше *перо златно*. Према томе шаљем вам као мали споменак једно *перо од чиста злата*. Молим вас, драги пријатељу, да примите тај споменак онако срдачно као што вам га од срца шаљем, и дај Бог: писали њиме још много и много десетака година себи на част, а српској књизи на корист“ итд.

* * *

Г. Д-р. В. Вељковић проф. правног факултета наше Вел. Школе, изабран је за председника фонда сиротних великошколаца.

* * *

Нов правозаступник. *Г. Милана Урошевића* бив. судског писара, који је положио правозаступнички испит, Министар Правде поставио је за правозаступника при крушевачком првостепеном суду.

1) *Арх. Н. Дучића*: Технички термини у законодавству, од Д-р. В. Божишића. „Бранич“ 1887. стр. 637.

Нови метод кодификације грађанског права, од Г. Ардана. Превод са франц. П. Дучића арх. „Бранич“ 1888. стр. 789.

Црногореки грађански законик и немачка критика. Од Н. Дучића арх. „Бранич“ 1889. стр. 423.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ И УПИС У ЧЛАНСТВО УДРУЖЕЊА

Велики број наших адвоката још се није уписао у чланство удружења. Како је удружење, поред осталих својих задаћа, позвано, да заступа и интересе адвокатскога реда, то их поново позивамо, да се одмах упишу за редовне чланове удружења. Годишњи је улог за њих 24 динара.

Све остале правнике у Србији позивамо и молимо да се упишу за ванредне чланове удружења, а годишњи је улог 12 динара.

Правозаступници и правници ван Србије могу такође бити чланови удружења и ми их најусрдније позивамо, да се у чланство упишу. Годишњи улог за њих износи 20 франака у злату или 20 круна.

Сви чланови удружења, редовни или ванредни, из Србије или ван Србије, добијају бесplatно орган друштвени „Бранич“, као и друга издања друштвена по нижој цени.

„Бранич“ излази 1. и 16. сваког месеца, у свескама од 2 до 2 $\frac{1}{2}$ табака.

Претплата за нечланове стаје:

У Србији:	Ван Србије:
На годину 15 дин.	Годишње . . . 20 фр. или круна.
„ пола године 8 „	Полугодишње 10 „ „ „
„ четврт године . . . 4 „	

Улоге и претплату у Београду прима благајник друштвени г. Димитрије Тадић, правозаступник, а у унутрашњости примају друштвени повереници.

Све поште у Србији и ван Србије примају претплату на наш лист.

Улози и претплата из места ван Србије, може се најподесније шиљати упутницом.

О Д В О Р

Удружења јавних правозаступника у Србији.